

במחקר נטען לא אחת כי הערינות של הסוחרים הצרפתים בלבנט כלפי היהודים במאה ה-18 לא נבעה מאנטישמיות, אלא יש להבינה על רקע התחרות הכלכלית.⁴² דבריהם אלה טעונים בדיוק יסודית. אולם גם אם נסכים עם הטענה לגבי המאה ה-18, נראה כי במהלך המאה ה-19, ובעיקר לאחר עליית רמשק, חל בחלב שינוי קיצוני, וערינותם של הצרפתים ליהודים בכלל ולבני פיגוטו בפרט קיבלה יותר ויותר צביון דתי.

אוכלוסייתה הנוצרית של חלב הייתה מורכבת מארבע קבוצות דתיות שונות: המלכיתים – הקבוצה הדומיננטית, הארמנים, היעקובינים (סורים) המרונים. קבוצות מקומיות אלה הושפעו במידה לא מבוטלת מאנשי מסדרים קתוליים אירופיים שהתיישבו בחלב עוד בשנות העשרים של המאה ה-17 במגמה לקרב את הכנסייה המרונית לרומא. מיסיונרים אלה, שעסקו בעיקר בפעילות חינוכית בקרב האוכלוסייה הנוצרית המקומית, הביאו למורח גם את הדעות הקדומות והיחס הערני של המסדרים האירופיים ליהודים.⁴³ אין זה מן הנמנע, כי במסגרת פעילותם נוצרו יחסים בין המיסיונרים הקתולים ליהודים בדבר אמתותה של היהדות, ברוח הוויכוחים שבין היהודים לנוצרים בימי הביניים, וכי לעתים אף הצליחו לעשות נפשות לנצרות.⁴⁴ פעילותם זו עוררה מתחים בתוך האוכלוסייה הנוצרית המקומית, הבהירה את החיכוך שבין מוסלמים ללא מוסלמים, אף יותר מכלל בין האוכלוסייה הנוצרית ליהודית. הפעילות המיסיונרית נסתייעה לא מעט באנשי הקונסוליה הצרפתית בחלב, ובתמורה העניקה להם שירותי דת.⁴⁵ חברי המושבה הצרפתית בחלב חונכו רובם ככולם על כרכי ההטפה הקתולית המסורתית, אשר יצרה סטראוטיפ של היהודי כיצור נחות, שגא וכוזר. תפיסה זו התחזקה דווקא במורח על רקע יחסה של החברה המוסלמית ליהודים ובשל ההטפה של שליחי המסדרים הנוצריים השונים, שהוסיפו לתאר את היהודי כצבעים קדרים ומאיימים בסגנון ימי הביניים. השאלה, מרוב ככל זאת בחור מדינות נוצריות, החל משלהי המאה ה-18, למנות דווקא יהודים אירופים שהתיישבו בחלב לנציגות הקונסולריים, אינה מחוררת כל צורכה. דומה כי נאמנותו של רפאל פיגוטו למדינה שייצג, אוסטריה, הביאה בסופו של דבר גם למינור לקונסול כללי ולהענקת תואר האצולה, וכי הורחבו למינויים אלה נתפסו בני משפחת סוחרים נכבדה ועשירה זו בעיני מדינות קטנות באירופה, שלא היו להן אינטרסים ישירים בסוריה, ראוים למלא תפקיד של קונסול כבוד או קונסול לענייני מסחר. על כל פנים, הרפעה יוצאת דופן זו עוררה לא אחת את פליאתם של נוסעים אירופים נוצרים.⁴⁶ גם הקונסולים הצרפתים לא שבעו נוח מן המינויים הללו. ההתנגדות שהפגין הקונסול הצרפתי בעת מינויו של רפאל פיגוטו

42 Masson (above, note 9), p. 135; Paris (above, note 4), p. 260

43 אנקורי, ירוחות ויונות נוצרית, חל אביב חמסי, ד', עמ' 189; י. בראי, 'עלילות דם באימפריה העות'מנית במאות ה-17-18', ש. אלמוג (עורך), שנאת ישראל לרודותיה, ירושלים תשמ"ב, עמ' 213.

44 סביר כי תופעה זו היא שהגינה את הרב יצחק לופיס לחבר בשנת 1695 את ספרו 'כור מצוף האמנות ומראה האמת' (מ' תר"ו). שבה להשיב על טענות הנוצרים נגד היהדות ולחזות את נצחיותה ואמינותה. הספר נפתח בחיבור ריבון, שבו כומר שיהוא חכם גדול פילוסוף רב הכושרים וכן נגשו פנים כל ימינו בעינינו החל תוקף את המחבר בשאלות אמנות. גם אם ריבון זה לא התקיים בפומבי, כפי שמתואר, יש להניח כי הוא משקף את האתגר שהציבו חברי המסדרים הנוצריים, המיסיונרים החדשים שביצעו לחלב, לקהילה היהודית במקום, שלא הוצרכה עד אז להתמודד עם שאלות כאלה. עיין בהרחבה בהקדמת המחבר, הצעה ופתיחה. כשולי הדברים אעיר, כי החיבור נותר ככתב יד ותשבר במקום כמאה וחמישים שנה בספריית משפחת אלטראם במרסיי. על פי דעות יצחק אלטראם, ראש הקהילה היהודית במרסיי, הוא כתר להביא את הספר לדפוס ורוקא בשנת 1847, בעקבות פעילותן הנוברית של הכיתות המיסיונריות, כפי הנראה פרוטסטנטיות, אשר ביקשו לנצל את מעוקלתן של השכבות החברתיות הנמוכות בקהילות יהודי המזרח ולפתוחן באמצעים שונים להמיר את דתם. מטרתו של אלטראם הייתה לתת ליהודים מענה על טענות המיסיונרים, ביחנה ידע מה שחשיב. עיין שם, הקדמה אל הקורא.

45 Marcus (above, note 5), p. 47; Pairs (above, note 4), pp. 247-254

46 Guys (above, note 25), pp. 253-254; F. A. Neale, *Eight Years in Syria, Palestine and Asia Minor*, London 1852, vol. 2, p. 105